

Leikin voima

Lapsen taitojen kehittyminen leikin avulla

Kasvatustiede
Turun yliopisto/kasvatustieteiden laitos
Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauma
Helmiina Suominen
Joni Viljanen
12.4.2024
Rauma

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä(t): Helmiina Suominen ja Joni Viljanen

Otsikko: Leikin voima: Lapsen taitojen kehittyminen leikin avulla

Ohjaaja(t): Yliopiston lehtori KT Johanna Kortessalo-Ainasoja

Sivumäärä: 38 sivua

Päivämäärä: 12.4.2024

Tiivistelmä

Leikin kautta tapahtuva oppiminen on keskeinen osa lapsen kehitystä ja kasvatusta. Ymmärtämällä paremmin, mitä lapsi oppii leikin kautta, voimme kehittää tehokkaampia opetus- ja kasvatustapojen sekä luoda parempia leikkiympäristöjä, jotka tukevat lapsen oppimista ja hyvinvointia.

Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että leikki tarjoaa lapselle monipuolisia oppimiskokemuksia, kuten sosiaalisten taitojen kehittymistä, luovuuden ja mielikuvituksen harjoittelua sekä ongelmanratkaisutaitojen vahvistumista. Lisäksi tiedetään, että leikkiin liittyy monia normeja ja odotuksia, jotka vaihtelevat eri kulttuureissa ja ympäristöissä. Aikuisen rooli leikissä on myös merkittävä, sillä aikuinen voi vaikuttaa leikin laatuun ja oppimispotentiaaliin.

Kandidaatin tutkielmamme kertoo aikaisempien tutkimuksien tuloksia siten, että se syventää ymmärrystä siitä, miten leikki edistää lapsen oppimista eri konteksteissa, ja miten aikuinen voi tukea ja ohjata leikkiä optimaalisen oppimistuloksen saavuttamiseksi. Lisäksi tutkielmamme pyrkii kertomaan mahdollisista tukitarpeista, ja keinoja niiden huomioimiseksi leikkiympäristössä.

Keskeisiä käsitteitä ovat leikki, leikin kehitys, aikuisen rooli leikissä, leikin havainnointi, leikin havainnointi, leikkiin sitouttaminen ja inklusio. Nämä käsitteet liittyvät toisiinsa vahvasti, kun tarkastellaan leikin merkitystä lapsen oppimisen kontekstissa. Esimerkiksi aikuisen rooli leikissä vaikuttaa siihen, miten leikkiä ohjataan, ja miten leikin aikana havainnoidaan lapsen tarpeita ja kehitystä. Tukitarpeiden huomioiminen ja tukikeinojen käyttö ovat keskeisiä tekijöitä varmistettaessa inklusiivista leikkiympäristöä, joka tukee kaikkien lasten oppimista ja hyvinvointia.

Avainsanat: Leikki, Lapset, Varhaiskasvatus, Kasvu, Kehitys, Oppiminen

1. Johdanto	4
2. Leikin teoriataustaa	5
2.1 Leikin normit	7
2.2 Leikin kehitys ikäkausittain	7
2.2.1 Vauva- ja taaperoiikä (0–2-vuotiaat)	8
2.2.2 Leikki-ikä (3–5-vuotiaat)	9
2.2.3 Esiopetusikä (6-vuotiaat).....	10
3. Aikuisen rooli lasten leikissä varhaiskasvatuksessa	12
3.1 Leikin ohjaaminen	12
3.2 Leikkiin sitouttaminen	13
3.3 Leikin havainnointi	14
4. Tuen tarpeet ja niiden huomioiminen	16
4.0.1 Sosiaaliset haasteet	16
4.0.2 Motoriset haasteet.....	17
4.0.3 Kielelliset haasteet	18
4.0.4 Tarkkaavaisuuden haasteet.....	18
4.1 Inklusio	19
5. Tutkimusprosessin kuvaus	21
5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	21
5.2 Tutkimuksen toteutus	22
5.3 Luotettavuus	23
5.4 Eettisyys	23
5.5 Tulokset	24
6. Pohdinta	27
Lähdeluettelo	29
7. Liitteet	32

1. Johdanto

Lapsen oppiminen leikin kautta on tutkielmamme keskeinen aihe, ja se juontaa juurensa henkilökohtaisista kokemuksista, ja ammatillisesta kiinnostuksestamme varhaiskasvatukseen ja lasten oppimiseen leikin kautta. Työskennellessämme varhaiskasvatuksen parissa olemme havainneet leikin merkityksen lapsen oppimisessa ja kehityksessä. Olemme huomanneet, miten vähän aikaa leikille on varattu varhaiskasvatuksen arjessa ja miten toisarvoisena opetustilanteena leikkiä pidetään. Tämä herätti meissä halun syventyä aiheeseen, ja ymmärtää paremmin, miten leikki vaikuttaa lapsen kasvuun sekä oppimiseen.

Lapsen oppiminen leikin kautta on merkittävä ja olennainen osa varhaiskasvatusta ja kasvatuksen tutkimusta. Leikki on luonnollinen tapa, jolla lapset tutkivat ympäristöään, oppivat uusia taitoja ja kehittävät sosiaalisia taitojaan. Tämä lähestymistapa korostaa leikin roolia lapsen kehityksessä sekä fyysisesti että henkisesti. Leikin kautta lapset voivat kokea mielikuvituksen voiman, luovuuden ilon ja oppimisen riemun ilman painetta suorittaa. (Koivula & Laakso. 2022.)

Nyky-yhteiskunnassa on käyty laajaa keskustelua varhaiskasvatuksesta ja siitä, millaisia lähestymistapoja tulisi käyttää lasten oppimisen tukemiseen. Samalla on tunnistettu tarve tutkia leikin roolia oppimisessa entistä tarkemmin. Tutkielmamme taustalla onkin halu tuoda esiin leikin merkitystä lapsen oppimisessa, ja tarjota käytännön näkökulmia ja ajatuksia leikin merkityksestä ammatti kasvattajille, mutta myös vanhemmille leikin hyödyntämiseksi pedagogisesti merkityksellisellä tavalla. (Opetushallitus, 2022)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan lapsen oppimista leikin kautta monitahoisesti. Aluksi tarkastellaan merkitystä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. Seuraavaksi pureudutaan erilaisiin leikinmuotoihin eri ikäkausilla ja niiden vaikutukseen lapsen kognitiiviseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Lisäksi tarkastellaan, miten aikuiset voivat tukea ja ohjata leikin avulla tapahtuvaa oppimista varhaiskasvatuksessa ja kotona. Sen jälkeen käydään läpi erilaisia oppimisen haasteita ja miten näitä haasteita voidaan tukea. Lopuksi käydään lyhyesti läpi inklusiota ja tutkimusprosessin kuvausta.

Ymmärtämällä syvällisemmin leikin roolia lapsen oppimisessa voidaan kehittää entistä tehokkaampia ja innostavampia opetusmenetelmiä ja kasvatuskäytäntöjä. Lisäksi tämä ymmärrys auttaa vanhempia, opettajia ja muita kasvattajia tukemaan lapsen luontaisia oppimisprosesseja ja edistämään hänen kokonaisvaltaista kehitystään.

2. Leikin teoriataustaa

“Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle.” (Opetushallitus 2022)

Leikkiin tuovat leikillisyyttä lapsen sisäinen motivaatio sekä hauskuus ja kyky irrottautua todellisuudesta, jotka myös kehittävät leikkiä. Leikki on luonteeltaan vapaata ja riemukasta, mutta leikin säännöistä huolimatta lopputulos voi poiketa ennakkoon sovitusta. Leikissä ei ole tiukkoja aikarajoja eikä avaruudellisia rajoituksia, ja se syntyy lasten yhteistyönä. (Lautamo T, 2020.)

“Leikkiä voidaan tarkastella sekä elämässä tarvittavien taitojen oppimisen areenana, että leikkitaitojen oppimisen paikkana. Leikkijät harjoitteleva niin kutsuttuja. adaptaatiotaitoja, joiden hallinta on myöhemmin itseohjautuvuuden ja itsenäisen toiminnan edellytyksinä.” (Lautamo T, 2020.)

Leikki on lapsen luontainen tapa oppia erilaisia taitoja, kuten emotionaalisia-, sosiaalisia- ja kognitiivisia taitoja ja tutkia ympäröivää maailmaa. Leikki kehittää myös lapsen kielellisiä taitoja, luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. Koivulan ja Laakson (2022) mukaan leikissä lapsi voi harjoitella näitä taitoja ilman epäonnistumisen pelkoa samalla, kun se muovailee moraalialia ja tahtoa, rakentaa persoonallisuutta ja minuutta, synnyttää tunnekokemuksia ja vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen. Erityisesti leikillä on merkittävä vaikutus luovuuteen ja mielikuvituksen kehittymiseen. Varhaiskasvatuksessa leikki on lapsen kehityksessä monipuolinen kokemus, joka vaikuttaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun (Tamis-LeMonda ym. 2002, 222–224). Se on tapa, jolla lapsi toimii ja kokee maailmaa, muovaten samalla hänen koko persoonallisuuttaan.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma nostaa leikin keskiöön. Leikki on koko varhaiskasvatussuunnitelman pedagogista toimintaa ohjaava punainen lanka. Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa ymmärretään leikin itseisarvo lapselle sekä sen merkitys lasten oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmista (Opetushallitus 2022). Leikistä voidaan puhua, kun seuraavat kolme normia toteutuvat: säännöt, vapaus ja sitoutumistaso. Aikuisen osallisuus leikissä ja sen ohjaamisessa on myös keskeistä.

Varhaiskasvatus on ratkaiseva vaihe lapsen elämässä, joka muovaa hänen tulevaisuuttaan ja luo perustan monipuoliselle kehitykselle. Leikki on tässä prosessissa keskeinen elementti, joka edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Leikki tarjoaa lapsille mahdollisuuden kehittää sosiaalisia taitojaan. Leikin kautta lapset oppivat vuorovaikutusta, yhteistyötä, empatiaa ja konfliktien ratkaisemista. Varhaiskasvatuksessa tulisi luoda leikkiympäristö, joka kannustaa

näiden taitojen harjoitteluun. Aikuisten rooli on tässä merkittävä; he voivat osallistua leikkeihin, opettaa sosiaalisia normeja ja auttaa lapsia ymmärtämään toistensa tunteita. Leikki tukee motoristen taitojen kehittymistä. Monipuoliset leikkivälineet ja tilat mahdollistavat hieno- ja karkeamotoristen taitojen harjoittelun. Liikkumisen, koordinaation ja tasapainon kehittyminen on olennaista lapsen fyysiselle hyvinvoinnille. Tämä edellyttää riittävästi tilaa ja vaihtelevia leikkivälineitä, jotka innostavat aktiivisuuteen. Leikki edistää kognitiivista kehitystä. Lapset oppivat leikkiessään käyttämään mielikuvitustaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan. Varhaiskasvatuksessa tulisi integroida leikki osaksi oppimista, jotta lapset voivat samanaikaisesti leikkiä ja omaksua uusia tietoja. Esimerkiksi matematiikka, kieli ja tieteelliset käsitteet voivat olla osa leikin iloa ja oppimista. Leikki tukee kielellistä kehitystä. Leikki tarjoaa lapsille mahdollisuuden laajentaa sanavarastoaan, harjoitella kielen käyttöä ja kehittää viestintätaitojaan. Aikuisten tulisi osallistua keskusteluihin ja kannustaa lasten kielenkäyttöä. Aikuisten läsnäolo ja osallistuminen leikkeihin ovat avainasemassa. Aikuiset voivat toimia leikin mahdollistajina, tarjota leikin ohjausta tarvittaessa ja kannustaa lapsia leikkimään. On tärkeää, että aikuiset arvostavat leikkiä ja antavat sille aikaa ja tilaa päiväohjelmassa. Leikkiympäristö, jossa lapsilla on mahdollisuus ilmaista itseään, vahvistaa heidän kielellisiä taitojaan. (Opetushallitus 2022)

Leikki tukee itsetuntemusta ja tunne-elämän kehitystä. Leikin kautta lapset voivat ilmaista tunteitaan ja oppia tunnistamaan omia sekä muiden tunteita. Luomalla myönteisen ilmapiirin ja antamalla tilaa erilaisille tunteille, varhaiskasvatus luo pohjan terveelle tunne-elämälle. Leikki edistää oppimismotivaatiota. Leikki voi herättää uteliaisuutta ja innostusta oppimista kohtaan. Kun leikki integroidaan oppimiseen, lapset näkevät oppimisen ilona eikä vain velvollisuutena. Tämä myönteinen asenne säilyy pitkälle koulutuspolulla.

Leikki tarjoaa lapsille välineen purkaa stressiä ja ahdistusta. Varhaiskasvatuksessa tulisi olla tilaa rentoutumiselle ja leikille, jotta lapset voisivat käsitellä vaikeita tunteitaan leikin avulla. Yhteenvetona voidaan todeta, että leikki on enemmän kuin vain viihdettä varhaiskasvatuksessa. Se on tehokas väline lapsen kokonaisvaltaiseen kehittymiseen. Leikin tukeminen vaatii johdonmukaista sitoutumista ja ymmärrystä siitä, miten se vaikuttaa lapsen fyysiseen, sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Vygotskyn (1976) mukaan lapsi kykenee suoriutumaan tehtävistä ja oppimaan, kun hän saa apua ja tukea taitavammalta lapselta tai aikuiselta. Näissä tilanteissa lapsi oppii aina uutta, ja tarvitseekin toiminnalleen mallia, mutta myös tukijaa haasteellisten taitojen harjoittelussa.

Kun leikkiä arvostetaan ja tuetaan, varhaiskasvatus luo vahvan perustan lapsen elinikäiselle oppimiselle ja hyvinvoinnille.

2.1 Leikin normit

Leikin säännöt ovat normeja, jotka määrittelevät, miten tiettyä leikkiä tai peliä tulisi pelata. Nämä säännöt voivat ohjata toimintaa, vuorovaikutusta ja pelin kulun sääntöjä. Leikin säännöt auttavat luomaan pelin rakenteen, pitämään osallistujat samalla sivulla ja varmistamaan, että peli on oikeudenmukainen ja hauska kaikille pelaajille. Säännöt voivat vaihdella pelistä toiseen ja voivat olla virallisia tai epävirallisia, mutta niillä on tärkeä rooli pelien sujuvuuden ja nautinnollisuuden takaamisessa.

Leikin vapausasteet viittaavat siihen, kuinka vapaasti ja monimuotoisesti lapset voivat leikkiä erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Ne riippuvat ympäristöstä, aikuisen valvonnasta, leikin säännöistä ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Tärkein tavoite on antaa lapsille mahdollisuus oppia, kehittyä ja nauttia leikistä, olivat vapausasteet sitten suuret tai pienet.

Leikin sitoutumisen taso viittaa siihen, kuinka paljon ja kuinka syvästi lapsi osallistuu leikkiin tai peliin. Tämä käsite liittyy lapsen halukkuuteen ja kiinnostukseen osallistua leikkiin tai peliin sekä siihen, kuinka paljon hän panostaa siihen. Leikin sitoutumisen taso voi vaihdella suuresti eri yksilöillä ja eri tilanteissa. Sitoutuneisuuden taso voi vaihdella myös yksilön mielialan, ympäristön ja leikin luonteen mukaan. Jotkut leikit ja pelit saattavat vaatia enemmän sitoutumista kuin toiset, ja osallistujien motivaatio voi vaihdella tilanteen mukaan. Leikin sitoutumisen taso voi vaikuttaa siihen, miten hauskaa ja palkitsevaa leikki on osallistujille.

2.2 Leikin kehitys ikäkausittain

Lapset leikkivät eri ikävaiheissaan eri tavoin, ja leikkimuodot kehittyvät lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Tässä on yleinen katsaus leikkimuotoihin eri ikävaiheissa:

Esineleikki opettaa lapselle myös tunteiden hallintaa, onnistumista sekä epäonnistumista. Näin ollen se toimii siis lapselle sekä kasvattajalle tunteiden nimeämisen ja tunnistamisen kontekstina. Esineleikkien kautta lapsi oppii säätelemään ja hallitsemaan toimintaansa ja harjoittelemaan uusia taitoja. Kasvattajalla on tärkeä tehtävä tukea ja kannustaa lasta toiminnan säätelyn harjoittelussa. Esineleikin kehittyessä lapsen ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät ja hän alkaa hallita esineiden representaation käytön, eli lapsi käyttää mielikuvitustaan ja vaihtaa esineen käyttötarkoituksen esimerkiksi harja voi

muuttua hevoseksi tai pahvilaatikko laivaksi. Tutkimusten mukaan lapsen symbolinen leikki kuvaa ja ennakoii lapsen myöhempiä kielen ymmärtämisen ja tuottamisen taitoja. (Koivula & Laakso, 2022)

Seuraavaksi lapset siirtyvät vähitellen esineleikeistä roolileikkeihin, esineiden ollessa kuitenkin oleellisia asioita roolileikkien alkuvaiheessa. Tässä siirtymässä lasten vertaissuhteetkin kokevat suuren muutoksen, roolileikin ollessa rinnakkaisleikin sijaan aitoa yhdessä leikkimistä. (Koivula & Lehtinen, 2022) Tässä leikin kehitysvaiheessa lapset alkavat keskustella leikin kulusta, sekä jakamaan leikissä käytettäviä esineitä sekä materiaalia. Kun lapsen mielikuvitus kehittyy, syntyy näin myös perusta hyvälle roolileikille. Vygotskyn (1978) teorian mukaan roolileikin tärkein merkitys piilee siinä, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuden harjoitella abstraktia ajattelua. Tämän kautta roolileikki edistää lapsen kognitiivista kehitystä toimimalla sen perustana.

Roolileikin kautta lapset oppivat tuntemaan itseään paremmin ja ymmärtävät erilaisten roolien olemassaolon.

Lähempänä esikouluikää lapsen leikki alkaa kehittyä vuorovaikutuksellisempiin leikkeihin ja tässä vaiheessa myös yhteiset liikunnallisemmat leikit alkavat kiinnostaa. Tällöin lapsi oppii myös motorisia perustaitoja. Perusmotorisia taitoja lapsi alkaa soveltaa paitsi leikissä, myös kaikessa muussa liikkumisessa, ja erilaiset välineelliset liikkumismuodot alkavat kiinnostaa. Lapsi innostuu monesti tässä ikävaiheessa muun muassa pyöräilystä, luistelusta sekä hiihdosta. Hienomotorisista taidoista muun muassa saksien, kynän ja langan käyttö alkaa kiinnostaa.

2.2.1 Vauva- ja taaperoiä (0–2-vuotiaat)

Vauvat ja taaperot leikkivät usein havainnoimalla ympäristöään ja tutkimalla erilaisia esineitä. Esimerkiksi Koivulan, ym. (2022) mukaan he voivat tutkia leluja, imeskellä niitä ja kuunnella niiden ääniä. Tällainen leikki on usein lapsen ja vanhemman välistä ja tämä on myös tapa, jolla lapsi käyttää monipuolisesti eri aistejaan ja tarkastelee ympäröivää maailmaa (Tamis-LeMonda ym. 2002, 222–224). Vanhemman ja lapsen välinen leikki on arvokas sekä tärkeä osa lapsen kehitystä, mutta myös vanhemman ja lapsen suhdetta. Leikki mahdollistaa vuorovaikutuksen, oppimisen ja hauskanpidon yhdistämisen. (Koivula, ym. 2022, 86–90.) Varsinkin pienten lasten kanssa toimiessa, kasvattajan tulisi reagoida lapsiin herkästi, ja ylläpitää leikkimielistä ilmapiiriä. (Recchia 2008, 79; Florian & Black-Hawkins 2011, 826.)

Kehollisten leikkien kautta lapset oppivat liikkumaan ja hallitsemaan kehoaan. He voivat leikkiä ryömien, kontaten ja kävellen. Taaperon kehollinen leikki on tärkeä osa heidän varhaista kehitystään. Se kattaa monenlaisia toimintoja, jotka auttavat taaperoita tutustumaan omaan kehoonsa ja kehittämään motorisia taitojaan. Joitakin esimerkkejä taaperon kehollisesta leikistä on: liikkuminen ja tutkiminen, kehonhallinta, tunnusteluleikit ja mielikuvitusleikit. Kehollinen leikki on lapsen kehityksen kannalta tärkeää, koska se auttaa lapsia kehittämään hieno- ja grobomotorisia taitoja. Grobomotorisilla taidoilla tarkoitetaan kehon suurten lihasten hallittua käyttöä, kuten kävelemistä ja hyppimistä, ja ne ovat tärkeitä päivittäisissä toiminnoissa. Ne kehittyvät lapsuudessa ja vaikuttavat motoriseen kehitykseen.

Vaikka tässä vaiheessa sosiaalinen vuorovaikutus on vähäistä, lapset alkavat kiinnittää huomiota muihin ihmisiin ja reagoivat hymyillen ja nauraen. Sosiaalinen vuorovaikutus leikeissä on tärkeä taito, joka auttaa lasta kehittämään terveitä ihmissuhteita ja vuorovaikutustaitoja. Tämä taito tukee myös lapsen itsenäisyyden ja itsetunnon kehittymistä. Taaperot (1–3 vuotta) alkavat kehittää sosiaalisia taitojaan. He tarkkailevat muita, leikkivät rinnakkain muiden lasten kanssa, oppivat yksinkertaisia vuorovaikutustaitoja ja ilmaisevat tunteitaan. He ovat riippuvaisia aikuisista sosiaalisen turvallisuuden suhteen ja tarvitsevat tukea sosiaalisten taitojensa kehittämiseen.

2.2.2 Leikki-ikä (3–5-vuotiaat)

Lapsi on 3–4-vuoden iässä innokas leikkimään erilaisia roolileikkejä, kuten kotileikkiä, kauppaa tai päiväkotia. Mielikuvitus antaa hänelle siivet myös erilaisiin kuvitteluleikkeihin. Lapsi alkaa osoittaa rennompaa ja vapautuneempaa käytöstä leikkitalanteissa lapsiporukassa, mutta silloin tällöin saattaa ilmetä ujouden puuskia. Nelivuotias lapsi nauttii erityisesti rooli- ja mielikuvitusleikeistä, ja hänelle ovat erityisen kiehtovia pukeutumisleikit. Mielikuvitus antaa mahdollisuuden luoda uudenlaisia leikkejä ja käyttää erilaisia esineitä luovasti. Se voi saada aikaan seikkailuratoja, prinsessalinnoja ja intiaaniteltoja, jotka syntyvät käden käänteessä esimerkiksi pöydän alle tai tyyny pinoihin. Nelivuotiaat lapset leikkivät mielellään 2–3 lapsen ryhmissä, mikä lisää leikkien monipuolisuutta ja yhteistyön merkitystä leikkien sujumisessa.

“Esimerkiksi ujolle lapselle on hyvä järjestää tilanteita, joissa hän toimii toisten lasten kanssa ja hänellä on mahdollisuus voittaa ujoutensa. Rohkeaa ja määrätietoista lasta kannattaa ohjata ottamaan toisetkin lapset huomioon.” (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2023). Ollessaan

viiden ikävuoden kynnyksellä lapsi alkaa rooli- ja mielikuvitusleikkien ohella kiinnostumaan yksinkertaisista sääntöleikeistä ja joukkuepeleistä, mutta häviäminen on vielä vaikeaa.

Tässä iässä lapset alkavat kaivata enemmän seuraa leikkeihinsä, ja heidän on tärkeää oppia yhdessäolon pelisääntöjä muiden lasten kanssa. Aikuisten tarvitsee muistaa, että lapset vasta harjoittelevat sosiaalisia taitoja eikä yhteisleikki aina suju mutkattomasti. Konfliktitilanteissa lapsi saattaa ilmaista turhautumistaan aggressiivisesti, kuten huutamalla, haukkumalla ja jopa käymällä käsiksi. Tällaisessa tilanteessa ei kuitenkaan tulisi säikähtää, vaan lapselle tulee tarjota mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja muiden lasten kanssa mahdollisimman paljon. Lapsen tunteiden hallinta on edelleen haastavaa 4–5-vuoden iässä, ja hän saattaa ilmentää aggressiivisuutta leikeissään, huutamalla ja tönimällä. On kuitenkin huomattava, että tässä vaiheessa lapset alkavat käyttää enemmän kommunikointia ratkaistessaan konflikteja kavereidensa kanssa, eikä fyysinen aggressiivisuus ole enää yhtä yleistä kuin aiemmin. Lapsen neuvottelutaidot ovat kehittyneet, mikä auttaa häntä ilmaisemaan tunteitaan ja selvittämään ristiriitoja yhä paremmin.

Tässä iässä moraalikäsitys on voimakkaasti kehittyvä osa lapsen kasvua. Lapsi pohtii aktiivisesti, mikä on hyvän ja pahan ero sekä mikä erottaa oikean väärästä. Hän muodostaa näkemyksiä siitä, mikä on oikeudenmukaista. Arvioidessaan jonkin teon moraalisuutta lapsi keskittyy yleensä teon lopputulokseen eikä niinkään teon tarkoitukseen. Esimerkiksi lapselle saattaa tuntua pahemmalta rikkoa monta astiaa vahingossa, kuin yksi astia tahallisesti ottaakseen siitä keksejä.

Lapsen vilkas mielikuvitus voi joskus johtaa hänet kertomaan tarinoita, jotka eivät ole totta. Tässä vaiheessa harvoin on kyse varsinaisesta valehtelemisestä. On tärkeää, että aikuinen voi hienotunteisesti opastaa lasta tunnistamaan totuuden ja valheen rajat. (Einon 2003.)

2.2.3 Esiopetusikä (6-vuotiaat)

Lapsi on sosiaalisilta taidoiltaan kehittyneempi ja ystävyysuhteet alkavat olemaan pysyvämpiä. He hallitsevat neuvottelutaitoja ja kykenevät joustamaan vaatimusten mukaan ja osaavat ilmaista tunteitaan sanallisesti. Kuusivuotiaana lapsi on kuitenkin jo huomattavasti pidättyväisempi. Vaikka lapsi silti tarvitsee edelleen aikuisen hoivaa ja tukea, hän alkaa ilmaista omia motivaatioitaan ja valita omat kiinnostuksen kohteensa. (Einon, 2003.) Tässä iässä ystävien mielipiteillä on lapseen entistä suurempi vaikutus, joka johtaa lasten puheissa leuhkimiseen ja mahtailuun, jolla lapsi saattaa peitellä omia puutteitaan. Ystävien ajatuksilla on merkittävä vaikutus lapsen päätöksiin ja siihen mitä hän pitää hienona ja hyväksyttynä

toimintana. Lapset ovat jo osoittaneet taituruuttaan erilaisissa yhteisleikeissä. He osallistuvat roolileikkeihin, joissa he matkivat tärkeitä aikuisia, kuten vanhempiaan, lääkäriä, palomiestä, kauppiasta tai päiväkodin opettajaa. Jopa pienet esineet voivat inspiroida mielikuvitusta luomaan upeita roolileikkejä ja maailmoja. (Kahri, 2003.) Esimerkiksi huivi voi muuttua prinsessan hunnuksi tai merenneidon pyrstöksi, ja tuolijono voi muuttua bussiksi tai lentokoneeksi.

Tässä iässä lapsen moraaliset käsitykset ja tunteukset kehittyvät merkittävästi hänen kasvaessaan. Hän pohtii aktiivisesti hyvän ja pahan välisiä eroja ja etsii vahvistusta omille moraalisille käsityksilleen vanhemmiltaan. Lapsi hahmottaa oikean ja väärän eron sekä ymmärtää käsitteitä, kuten oikeudenmukaisuus ja reiluus. Epäoikeudenmukainen kohtelu voi saada hänet suuttumaan vakavasti. Kun lapsi arvioi jonkin teon moraalisuutta, hän usein kiinnittää huomiota teon lopputulokseen eikä niinkään sen tarkoitukseen. Yhteinen leikkiminen, hellyydenosoitukset ja arjen toimien jakaminen vanhemman kanssa muodostavat lapsen päivän kohokohtia. Vanhemmat säilyttävät edelleen lapselleen maailman tärkeimpien ihmisten aseman. (Einon, 2003.)

3. Aikuisen rooli lasten leikissä varhaiskasvatuksessa

Aikuiset varhaiskasvatuksessa voivat tarjota monipuolista tukea lapsen leikille ja sen kehitykselle eri tavoin. He voivat luoda innostavan ympäristön, tarjota lapsille sopivia välineitä ja materiaaleja leikin tueksi ja antaa kannustavaa ohjausta leikin aikana. Lisäksi aikuinen havainnoi ja ymmärtää lapsen tarpeita leikin aikana sekä tarvittaessa ohjaa tai tukee leikin sujuvuutta ja oppimista. Tämä kaikki auttaa tukemaan lapsen leikin rikastumista ja kehittymistä. Taitava kasvattaja osaa hyödyntää ympäristöä rajoittaakseen tai rikastaakseen lapsen leikkiä ja ohjatakseen huomion leikin eteenpäin vievään toimintaan. Hän voi antaa lapselle vihjeitä leikkiin sekä sanallisesti että sanattomasti, innostaen näin lasta kehittämään taitojaan ja löytämään ratkaisuja erilaisiin haasteisiin. Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme, miten aikuinen voi ohjata ja tukea lasten leikkiä.

3.1 Leikin ohjaaminen

Monelle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle leikkiminen ei ole enää luontaista, jonka vuoksi leikin ohjaaminen saattaa olla hankalaa ja tämän takia näitä tilanteita harjoitellaan. Aikuisen rooli leikissä ja uuden toiminnan ohjauksessa on merkittävä. Aikuinen harjoittelee näitä taitoja, jotta hän myös itse oppii ja toimii jatkossa paremmin kyseisissä tilanteissa. Lapsi tarvitsee aikuisen kannustusta ja ohjausta kohdatessaan uusia asioita tai lapselle tyypillisiä kehitysvaiheita. Jotta aikuinen pystyy tukemaan leikin kehittymistä tarpeen mukaan tulee hänen tunnistaa ja tiedostaa leikin eri vaiheet ja niiden kehittyminen. (Helenius & Lummelahti 2013, 78–79.)

Erityisesti pienen lapsen tapana on usein etsiä turvaa aikuisen läheisyydestä ja pyytää apua leikin valitsemisessa ja siihen osallistumisessa. Noin kaksivuotias lapsi voi itse ilmaista kiinnostuksensa erilaisiin leikkeihin, ja tämä kyky riippuu hänen kielellisen kehityksensä vaiheesta. Lapsen osatessa kertoa omista mielenkiinnonkohteistaan aikuisen on helppo ohjata lapsi mieluisan toiminnan pariin. Tärkein leikkiin ohjaamisen osa-alue on lapsen osallisuuden ja aloitteiden huomiointi ja niihin vastaaminen, koska pienen lapsen voi olla vielä hankala viedä ajatusta leikistä käytäntöön. (Helenius & Lummelahti 2013, 78–79.)

Säännöllinen keskustelu lapsen huoltajien kanssa ja heidän näkemyksiensä kuunteleminen koskien lapsen kiinnostuksenkohteita ja taitoja on tärkeää. Keskusteluissa voi tulla ilmi sellaista tietoa, jota ei olla aikaisemmin huomattu tai sitä ei olla otettu puheeksi. Lasten

leikkiympäristön tulisi vastata heidän mielenkiinnonkohteitaan ja nämä saadaan selville keskustelemalla yhdessä lasten kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ryhmässä oleviin leikkeihin ja leikkivälineisiin (esimerkiksi pikkukeittiö, kotileikki tai lääkärileikki), koska innostus leikkeihin syntyy heidän päästessään valitsemaan leikkimateriaaleja. (Ahonen & Roos 2021,108.)

Lapsi kokee itsensä nähdyksi ja kuulluksi, kun aikuinen huomioi ja tarttuu lasten aloitteisiin. Päinvastaisessa tilanteessa lapsen aloitteellisuus ja aktiivisuus laskee. Toisinaan aikuinen voi huomaamattaan ymmärtää tai tulkita leikin aloitteen väärin esimerkiksi tilanteissa, joissa aloite on sanaton tai aloitteita tulee monesta suunnasta useampia samaan aikaan. Näitä tilanteita ilmenee varhaiskasvatuksessa, koska arki on hektistä ja muuttuvaa. (Ahonen & Roos 2021, 102–103.)

Leikkiä on helpompi rauhoittaa ja ohjata aikuisen ollessa läsnä leikitilanteessa. Kun taas aikuisen ollessa toisessa tilassa, poissaoleva tai kielteinen vaikuttaa se myös haitallisesti lasten keskinäiseen suhteeseen ja vuorovaikutukseen. Kiellot ja rajaukset ovat hyväksyttäviä, jos lasten turvallisuus on uhattuna tai kaikilla leikissä olevilla ei ole hyvä olla. (Ahonen & Roos 2021, 110.)

Ryhmän säännöt ja erilaiset leikit tulee suunnitella yhdessä ryhmän aikuisten sekä lasten kanssa, koska lasten saadessa vaikuttaa ryhmän yhteisiin asioihin lisää se heidän sitoutumisestaan niihin. Osallistuminen antaa lapsille tunteen osallisuudesta ja vastuusta, tämä tekee sääntöjen noudattamisesta helpompaa ja merkityksellisempää. Aikuinen on kuitenkin loppujen lopuksi vastuussa lasten sekä sääntöjen turvallisuudesta.

3.2 Leikkiin sitouttaminen

Lasten sitoutuminen leikkiin riippuu useista tekijöistä, kuten toiminnan mielekkyydestä, motivoitumisesta, sosiaalisista taidoista, luovuudesta, turvallisesta ympäristöstä, aikuisten tuesta, iästä ja leikkivälineistä. Aikuisten kannustus, turvallinen ympäristö ja monipuoliset leikkivälineet edistävät lasten osallistumista leikkeihin. Lapsilla on erilaisia tapoja lähestyä leikkiä. Joidenkin on helpompaa valita leikki, hakeutua siihen ja sitoutua siihen kuin toisten. Tämä johtuu siitä, että osa lapsista löytää nopeasti mielenkiintoisen tekemisen ja syventyy siihen niin, että ympärillä oleva maailma unohtuu. Oikeanlaiset olosuhteet ja harjoittelu auttavat lapsia keskittymään leikkiin. Aikuisen velvollisuus ryhmässä on luoda positiivinen ilmapiiri, koska aikuisen käytös heijastuu lapsiin. Aikuisen hyvä huumori ja heittäytymiskyky mahdollistaa sitoutumisen leikkiin. Lapselle on tärkeää havaita, että aikuinen ilahtuu ja on

kiinnostunut hänen ehdotuksistaan. Kun aikuinen on omistautunut ja innostunut tehtävästään ja toiminnastaan, lapsetkin yleensä sitoutuvat. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden on oltava valmiita sopeutumaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Heidän on myös ymmärrettävä, että on joskus tarpeen luopua vanhoista toimintatavoista, vaikka ne olisivatkin aiemmin toimineet hyvin. (Leskisenoja 2019, 93–95.)

Lasten osallisuutta on lisätty varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa se on nostettu keskeiseksi osa-alueeksi. Tutkimusten ja teorioiden mukaan, kun lapsi haastaa itseään sopivassa suhteessa johtaa siihen, että lapsen mielenkiinto leikkiin pysyy yllä. (Leskisenoja 2019, 96–97.)

3.3 Leikin havainnointi

Leikki on tärkeää varhaiskasvatuksessa sekä lapselle että aikuiselle, koska aikuisen tehtävä on olla tukemassa ja ohjaamassa leikin kulkua. Leikin aikana aikuinen voi havainnoida ryhmälle asetettujen tavoitteiden toteutumista. (Helenius & Lummelahki 2018,61.)

Varhaiskasvatuksessa leikin havainnointi on erityisen tärkeää, koska sen avulla saadaan esimerkiksi tietoa lapsen tämänhetkisistä kielellisistä taidoista, tarkkaavaisuudesta, leikkiin sitoutumisesta sekä sosiaalisista taidoista eri tilanteissa. Leikin kautta lapset voivat ilmaista itseään, ja he voivat olla tai esittää asioita ja ihmisiä, jotka ovat heille merkityksellisiä. Havainnointi voi olla haasteellista ja tämän vuoksi se vaatii aikuiselta taitoa ja vahvaa perehtymistä.

Kun aikuinen tarkkailee lasten leikkiä, hänen tulisi olla kärsivällinen ja antaa leikin kehittyä omalla tahdillaan. Aikuisen rooli on enemmänkin seurata leikkiä sivusta sen sijaan, että ohjaisi sitä voimakkaasti. On tärkeää, että aikuinen ei aseta leikille omia ennako-oletuksia, vaan arvostaa sitä sellaisena kuin se on, huomioiden lasten luovuuden ja mielikuvituksen rikkauden. (Koivunen & Lehtinen 2015, 163–165.)

Varhaiskasvatuksessa käytetään monenlaisia havainnointimenetelmiä ja -tapoja, kuten strukturoitua-, osallistuvaa-, tilanne-, kuvailevaa-, ja systemaattista havainnointia. Lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi videointia, valokuvia ja havainnointilomakkeita erilaisten toimintojen, ilmiöiden ja käyttäytymisen dokumentointiin ja arviointiin. Strukturoitu havainnointi keskittyy ennalta suunniteltuun toimintaan ja siinä on valmiit kriteerit, joita havainnoidaan. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu aktiivisesti tutkittavaan ympäristöön ja sen tapahtumiin. Tilannehavainnointi on tutkimusmenetelmä, jossa tutkija tarkkailee ja tallentaa tapahtumia sekä käyttäytymistä tietyssä ympäristössä tai tilanteessa.

Havainnointi toteutetaan reaaliajassa ja keskittyy tarkasti kyseisen tilanteen tai tapahtuman kuvaamiseen ja analysointiin. Kuvaileva havainnointi on tutkimusmenetelmä, jossa tutkija kuvaa tapahtumia ja ilmiöitä ilman ennalta määrättyä rakennetta tai mittareita. Sen tavoitteena on tuottaa yksityiskohtaista ja rikasta kuvailua havaituista ilmiöistä ilman niihin puuttumista tai ohjaamista. Systemaattisessa havainnoinnissa painotetaan havainnoinnin systemaattista ja tavoitteellista luonnetta ilman valmiiksi määriteltyä rakennetta. (Lautamo, & Laaksonen, 2018. 13–15.)

Lapsen leikkitaitoja ja toimintaa havainnoidessa saadaan selville: millaista tukea lapsi tarvitsee, kuinka sujuvaa leikki on ja millaiset leikit onnistuvat parhaiten. (Ahonen & Roos 2021, 105.)

4. Tuen tarpeet ja niiden huomioiminen

Lapsella voi olla leikissä monia tuen tarpeita, kuten: sosiaalisissa -, motorisissa -, kielellisissä - ja tarkkaavaisuuden tarpeissa (Aro & Laakso, 2020). Lapsella on oikeus saada tukea välittömästi, kun tuen tarve on havaittu. Tuella, joka on tarjottu ja kohdennettu oikea-aikaisesti, yksilöllisesti lapsen tarpeiden mukaan, edistetään lapsen oppimista, kehitystä sekä hyvinvointia. Tuen tarjoamisen lähtökohtana tulee olla lapsen vahvuudet.

Varhaiskasvatuksessa lapselle tarjottava tuki on rakenteellista, pedagogista ja hoidollista, vastaten lapsen tarpeita. Miten paljon ja millä intensiteetillä lapsi tukea saa, määrittää onko kyseessä yleinen, -tehostettu, - vai erityinen tuki. Lapsen tarvitsema tuki tulisi aina pyrkiä järjestämään osana vertaisryhmää, ja varhaiskasvatuksessa henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että jokainen lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi ja kuuluvansa ryhmän jäseneksi. (Opetushallitus, 2022.)

Tuen saamiselle ei ole edellytyksenä lääkärin lausuntoa, lääketieteellistä diagnoosia tai sosiaalihuollon lausuntoa, vaan jokaisen lapsen tuen tarve arvioidaan tapauskohtaisesti. Tuen tarpeet tulee aina olla kirjattuna lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jota seurataan sekä päivitetään tarpeen mukaan. Lisäksi sekä tehostetulla- että erityisellä tuella olevat lapset tulee aina huomioida henkilöstö mitoituksessa. Jotta lapsi voi siirtyä tehostettuun- tai erityiseen tukeen, tulee varhaiskasvatuksen henkilöstön aina ensin olla yhteydessä konsultoivaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Kun lapsi ollaan siirtymässä seuraavalle tuen portaalle, tulee lapsen keskusteluun osallistua varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen vanhempien lisäksi erityisopettaja, jotta havainnot lapsesta on mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Tehostetusta- ja erityisestä tuesta tehdään aina hallintopäätös, joka mahdollistaa lapsen sekä vanhempien kuulluksi tuleminen. Hallintopäätös on aina toistaiseksi voimassa oleva, ja se voidaan muuttaa tai kumota tarpeen muuttuessa. (Opetushallitus,2022.)

4.0.1 Sosiaaliset haasteet

Lapsella voi olla monia sosiaalisia haasteita, kuten esimerkiksi: ujous, arkuus, jatkuva riitely tai tunteiden ja käytöksen säätelyn hallinta (Korhonen, 2021). Näitä haasteita voi tukea varhaiskasvatuksessa monin erilaisin keinoin, kuten: ennalta ehkäisemällä kiusaamista, panostamalla ryhmähengen parantamiseen tai käsittelemällä ryhmässä erilaisia tunteita ja niiden ilmaisemista (Poikkeus, 2011)

Nykyään lapsilla esiintyy yhä enemmän sosioemotionaalisia haasteita jo varhaiskasvatusta iässä. Viitala (2014) ehdottaa haasteiden ilmenevän joko sisäänpäin suuntautuvana tai

ulospäin suuntautuvana käyttäytymisenä. Sisäänpäin suuntautuvaa käytöstä voi olla esimerkiksi yllä mainitut ujous ja arkuus, kun taas ulospäin suuntautuva käyttäytyminen voi näkyä lapsessa jopa aggressiivisuutena. Koska jälkimmäinen on näkyvämpää, pidetään sitä usein ongelmallisempänä kuin sisäänpäin kääntynyttä käytöstä. Sosioemotionaaliset haasteet eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, vaan niihin ja niiden lisääntymiseen vaikuttaa varhaiskasvatuksen arjessa muun muassa resurssipula. Näitä taitoja tuetaan parhaiten pienryhmä toiminnalla sekä erilaisilla tunnetuokioilla- ja materiaaleilla. (Opetushallitus, 2017.) Leskisenoja (2019) ehdottaa kasvattajille arkeen positiivista toimintatapaa. Tämä lisää ryhmään sekä iloa että lämpöä. Kun kasvattajat ovat aidosti läsnä, kiinnostuneita sekä huomioivat lasten tarpeita, ilo ja lämpö tarttuvat myös lapsiin, ja tämä vaikuttaa koko ryhmän ilmapiiriin. Vaikka lämmintä ja positiivista vuorovaikutusta ja sen merkitystä korostetaan kasvatuksessa, se ei tarkoita, ettei lapsella kuuluisi olla rajoja, vaan nimenomaan lapsi tarvitsee aikuisen, joka asettaa hänelle rajat. (Lundan,2012.)

4.0.2 Motoriset haasteet

Syyt motoristen haasteiden taustalla eivät ole yksiselitteisiä. Motoristen taitojen haasteiden taustalla voi olla esimerkiksi oppimisympäristön suppeus tai vain harjoituksen puute, mutta pulmat voivat johtua myös sairaudesta tai vammasta. Lapsen heikot motoriset taidot vaikuttavat myös lapsen sosiaalisiin taitoihin sekä itsetuntoon, joten varhainen motoristen taitojen harjoittelu ja vahvistaminen on hyvin tärkeää. (Aivoliitto,2024.)

Motorisilla oppimisvaikeuksilla ja kehityksellisellä koordinaatiohäiriöllä kuvataan vaikeutta oppia motorisia taitoja. Tämä vaikuttaa sekä liikuntataitojen oppimiseen että arjen motorisiin tehtäviin. Ongelmat voivat ilmetä joko karkea- tai hienomotorisissa taidoissa yksittäin tai yhdessä. Yleisesti motoriset liikkeet ovat hitaita tai epätarkkoja, ja lapsi saattaa käyttää vaihtelevia liikemalleja tehtävissä enemmän kuin muut saman ikäiset. Pulmaa saattaa esiintyä myös kehon hahmotuksessa, käsialan selkeydessä ja esineiden käsittelyssä.

Motorisia haasteita omaavalla saattaa esiintyä myös muita pulmia kuten matemaattisia vaikeuksia, pulmaa tarkkaavaisuuden kanssa tai kielellisiä haasteita. (Turkki & Hallinen,2020.) Motorisia haasteita kohdanneella lapsella opitut taidot usein jäävät heikommiksi kuin saman ikäisillä lapsilla. Motoristen oppimisvaikeuksien tukemisesta on tehty vain vähän tutkimusta ja siksi ei ole selkeää näyttöä siitä, mikä menetelmä olisi muita parempi. Motoristen oppimisvaikeuksien tukemisen lähtökohtana tulee huomioida lasten

yksilöllisyys, taitojen analysointi ja vaikeuksiin sopivia harjoittelutapoja. (Niilo Mäki instituutti, 2024.)

4.0.3 Kielelliset haasteet

Kielellisten haasteiden piirteitä ovat eriaisteiset puheen ja kielen ymmärtämisen ja puheen tuottamisen haasteet. Vaikeudet näkyvät useimmiten äännejärjestelmän, sanaston ja kieliopin omaksumisessa ja hallinnassa. Ilmenemismuodot vaihtelevat yksilöstä riippuen. Saadakse diagnosoimalla kielellisestä erityisvaikeudesta tulee lapsen taitojen olla selkeästi heikommalla kuin muilla samanikäisillä. Edellytyksenä on myös, ettei lapsella ole todettu neurologista poikkeavuutta tai laaja-alaista kehityshäiriötä. Tehokkainta tuki on mahdollisimman varhain aloitettuna ja yksilöllisesti suunniteltuna. Tukimuotoina voidaan käyttää muun muassa puheterapiaa, erityisopetusta ja jopa neuropsykologista kuntoutusta. Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatiokeino esimerkiksi kuvatuki ja tukiviittomat sekä selkeästi strukturoitu toiminta ja ympäristö auttavat lasta selviytymään haasteista huolimatta. (NMI, 2024.)

Syitä kielellisiin haasteisiin on niin ikään monia. Syynä voivat olla esimerkiksi vuorovaikutukselliset syyt, valikoiva puhumattomuus, kehityksellinen kielihäiriö, puheen ymmärtämiseen- tai tuottamiseen liittyvät syyt tai puheliikkeiden tuottamiseen liittyvät ongelmat. (Duodecim, 2021.) Kielellisiin haasteisiin saattaa liittyä myös muuta pulmaa, kuten motoristen taitojen haasteita tai tarkkaavuuden häiriöitä. Erityisesti kielelliseen ymmärtämiseen ja ilmaisuun liittyvät haasteet voivat ilmentyä myös käytöshäiriöinä.

Koulumaailmassa ongelmat voivat ilmetä muun muassa lukemisen, kirjoittamisen, matematiikan sekä vieraiden kielten oppimisen vaikeuksina. Lukemisen ja luetun ymmärtämisen pulmat taas vaikeuttavat tulevaisuudessa esimerkiksi lukemalla oppimista. Vaikeudet korostuvat perusopetuksessa varsinkin lukuaineissa. Kielelliset vaikeudet vaikuttavat monella eri tavalla sekä toimintakykyyn ja oppimiseen että vuorovaikutukseen ja osallistumiseen. (Valteri, 2024.)

4.0.4 Tarkkaavaisuuden haasteet

Yliaktiivisuus, impulsiivisuus ja vaikeudet keskittyä ovat tyypillisiä piirteitä tarkkaavaisuushäiriöille ja näitä piirteitä ilmenee usein jo ennen kouluikää. Diagnostiikka

saamiseksi tulee piirteiden olla jatkuvia, ilmetä useissa eri tilanteissa ja olla lapsen arkea häiritseviä. Näiden tarpeiden tukemisessa tulee ottaa huomioon sekä lapsen että vanhempien tukeminen. Tukitoimena voidaan tarjota strukturoitua vanhempainohjausta, johon sisältyy tilanteiden jäsentelyä, tiivistä palautetta lapselle tai mahdollinen lääkehoito. Tärkeä osa hyvää hoitoa on yksilöllisesti laadittu hoitosuunnitelma, joka huomioi kaikki lapselle ja perheelle tarjotut tukitoimet. Varhaiskasvatuksessa lapselle, jolla on tarkkaavuudenhäiriö, keskitytään yleensä vanhempien tukemiseen ja päiväkodin tarjoamiin tukitoimiin esimerkiksi vahva struktuuri ja ennakointi. Vakavammissa tapauksissa tukitoimien rinnalle voidaan ottaa lääkitys. (NMI,2024.)

4.1 Inklusio

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle optimaalinen, kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Varhaiskasvatus toteutetaan inklusioperiaatteella, jonka mukaan lapselle annettava tuki integroidaan osaksi yleisiä palveluja. Tuen tarjoaminen tapahtuu pääasiassa lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä osana päivittäistä toimintaa. Inklusiivisuus edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vahvaa sitoutumista inklusioperiaatteisiin sekä korkeatasoista pedagogista ja erityispedagogista toimintaa. (Opetushallitus, 2022.) Inklusiivinen varhaiskasvatus on lähestymistapa, joka pyrkii varmistamaan korkealaatuisen kasvatuksen ja opetuksen kaikille lapsille, ottaen huomioon heidän moninaiset tarpeensa ja ominaisuutensa. Sen ydinajatus on, että lapset hyötyvät monimuotoisuudesta ja oppivat toisiltaan erilaisia taitoja yhteistyössä. Keskeistä ei ole lasten eriyttäminen erilaisiin ryhmiin, vaan keskittyminen toimintaympäristöön ja sen muokkaamiseen siten, että kaikki lapset voivat osallistua ja oppia.

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa pyritään poistamaan esteitä ja luomaan ympäristö, jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua toimintaan omista lähtökohdistaan käsin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi fyysisten esteiden poistamista, kuten esteettömyyden varmistamista, mutta myös sosiaalisten ja kulttuuristen esteiden tunnistamista ja purkamista.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että laadukas inklusiivinen varhaiskasvatus hyödyttää kaikkia lapsia. Yhteistyö ja vuorovaikutus erilaisten lasten kanssa rikastuttavat oppimisympäristöä ja edistävät kaikkien lasten kehitystä ja oppimista. Näin ollen inklusiivinen varhaiskasvatus ei ainoastaan tue niitä lapsia, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, vaan se on hyödyllistä kaikille lapsille yhteisön jäsenenä ja tulevana kansalaisina. (Viitala 2019.)

Inklusiivisuudella pyritään takaamaan jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän toimintaan täysivaltaisena jäsenenä. Tärkeimmät elementit inklusiivisuudessa ovat lapsen osallisuus,

sosiaalisen osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tukeminen. Tämä ei tarkoita vain lapsen fyysistä läsnäoloa, vaan hänet otetaan osaksi ryhmän toimintaa ja hän saa tuntea itsensä arvostetuksi ja hyväksytyksi yhteisössä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin ja että häntä tuetaan ilmaisemaan omia mielipiteitään, tunteitaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Tämä edistää lapsen itseluottamusta ja oppimista sekä vahvistaa positiivisia vuorovaikutustaitoja, joita tarvitaan sosiaalisten suhteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen. (Heiskanen, Neitola, Syrjämäki, Viljamaa, Nevala, Siipola & Viitala, 2021.)

Jotta inklusiivinen pedagogiikka toteutuu, tulee henkilöstön olla perillä erilaisista tuen tarpeista, kehityksen ja oppimisen tukemisesta sekä inklusiivisuuden periaatteista.

Lapsille suunnattu myönteinen palaute ja huumori ovat avainasemassa positiivisen ilmapiirin luomisessa. Samalla aikuisten tulisi reagoida herkästi lasten erilaisiin tunnetiloihin ja antaa tilaa kaikenlaisille tunteille. Tämä auttaa luomaan turvallisen ympäristön, jossa lapset voivat ilmaista itseään vapaasti ja oppia tuntemaan olevansa hyväksytyjä juuri sellaisina kuin ovat. (Viitala 2019.)

5. Tutkimusprosessin kuvaus

Tutkimuksemme toteutettiin laadullisena sisällönanalyysinä ja sen tarkoitus oli analysoida tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja merkitystä. Tarkastelimme ja jaottelimme lasten taitoja ja aikuisen roolia pääteemoihin ja tarkastelimme niiden merkitystä lapsen kehityksessä. Sisällönanalyysissä tutkimusaineisto tulkittiin ja jaoteltiin sisällön ja teemojen perusteella, jotta saatiin parempi ymmärrys käsiteltävästä aiheesta. Tämä menetelmä auttoi hahmottamaan, mitkä taidot ja teemat olivat keskeisiä ja miten ne liittyivät toisiinsa. Pääluvun lopussa tutkimustulokset on jaoteltu kahteen eri taulukkoon, jossa ensimmäisessä tarkastellaan lapsen oppimia taitoja ja toisessa taulukossa tarkastellaan aikuisen roolia. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja sen pohjalta tutkimuskysymyksiksemme valikoitui:

1. Mitä taitoja leikki lapselle opettaa
2. Mikä on aikuisen rooli lasten leikissä varhaiskasvatuksessa?

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi tavallisimmista kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä, joka on yleiskatsaus ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Käytettävät aineistot kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ovat mittavia ja kattavia, eikä niitä rajoita metodologiset säännöt. Tutkimuskysymykset ovat avoimempia ja laajempia verrattuna systemaattiseen katsaukseen tai meta-analyysiin. (Salminen, 2011.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa erottuu kaksi hieman toisistaan poikkeavaa orientaatiota, jotka ovat narratiivinen sekä integroiva katsaus. Tässä kandidaatintyössämme käytämme narratiivista metodia, joka on kirjallisuuskatsauksen kevyin muoto. Narratiivisen metodin avulla pystytään kattavasti kuvaamaan käsiteltävää aihetta. Salminen (2011,7) lainaa Freemanin toteamusta siitä, että “narratiivisella otteella järjestetään ikään kuin ’tapahtumien maisemaa’, toisin sanoen, epäyhtenäistä tietoa järjestetään jatkuvaksi tapahtumaksi.” (Freeman 1984: 7, 10.) Näin narratiivinen katsaus pyrkii helppolukaiseen lopputulokseen, jossa aiemmin tehdyt tutkimukset on tiivistetty johdonmukaisesti.

Salminen (2011,3) tuo esille viisi syytä kirjallisuuskatsauksen tekemiselle Baumeisterin ja Learyn esityksen pohjalta. Ensiksi mainitaan tavoite kehittää jo olemassa olevaa teoriaa, samalla uutta rakentaen. Toiseksi mainitaan, että kirjallisuuskatsauksen avulla teoriaa voidaan

myös arvioida. Kolmanneksi kirjallisuuskatsaus rakentaa kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta. Neljänneksi pyritään ongelman tunnistamiseen. Viidenneksi kirjallisuuskatsauksen avulla tarjoutuu mahdollisuus tietyn teorian historiallisen kehityksen kuvaamiseen. (Baumeister & Leary 1997, s.312.)

Kangasniemen ja muiden (2013) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus pohjautuu tutkimuskysymykseen ja tarjoaa valitusta aineistosta perustellun ja laadullisen vastauksen. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella on neljä eri vaihetta. Ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymyksen muodostaminen. Toinen vaihe on aineiston valitseminen. Kolmas vaihe on kuvailun rakentaminen. Neljäs vaihe on tuotetun tuloksen tarkasteleminen. (Kangasniemi ym. 2013, 291–292.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinnassa käytetään kahta erilaista prosessia, jotka tunnetaan nimillä implisiittinen ja eksplisiittinen aineistonvalinta. Molemmissa prosesseissa aineisto etsitään tieteellisesti relevanteista lähteistä, mutta raportointitapa ja systemaattisuus ovat erilaisia keskenään. Eksplisiittisessä prosessissa aineiston valintaprosessin vaiheet raportoidaan, jonka vuoksi kirjallisuuden valinta kuvataan suhteellisen tarkasti. Implisiittisessä prosessissa sen sijaan käytettyjä tietokantoja ja niiden luotettavuutta aineistonhankinnassa ei raportoida erikseen vaan raportin tekstissä tuodaan esille aineistojen osuvuus ja luotettavuus. (Kangasniemi ym. 2013, 295–296.)

5.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin laadullisena kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuutta tutkielmaa varten etsittiin muun muassa Volterista, Finnasta, aiemmista tutkimuksista ja vertaisarvioituista artikkeleista. Aineistoa etsiessä käytimme tutkimukseen sopivia hakusanoja ja varmistimme aineiston tieteellisyyden. Tieteellisten artikkelien etsimiseen käytettiin apuna myös Googlea. Aineistona toimi kasvatusalan julkaisut, -tieteelliset artikkelit, opetushallituksen julkaisuja ja lisäksi käytettiin kasvatustieteen oppikirjoja.

Tutkimuksen toteuttamiseen hyödynnettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia, vaikka itse tutkimus olikin kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tämän avulla tiedonhaku saatiin järjestelmällisemmäksi ja selkeämmäksi. Ensimmäiseksi määriteltiin tutkimusaihe ja tarkennettiin varsinaiset tutkimuskysymykset. Sen jälkeen valittiin käytettävät tietokannat ja muut tiedonhakumenetelmät. Tämän jälkeen valittiin sopivat hakutermit ja muodostettiin kullekin tietokannalle oma soveltuva hakulauseke. Tämä lähestymistapa varmisti, että tiedonhaku oli järjestelmällistä, vaikka itse tutkimus olikin luonteeltaan kuvaileva.

Hakutulosten kriteeri oli, että aineisto oli suomeksi tai englanniksi ja aineistoon oli vapaa pääsy. Tutkimuksen metodologisessa lähestymistavassa hakutuloksia arvioitiin ensin otsikkotasolla, jolloin käytiin läpi hakutulosten otsikot. Tämän jälkeen tarkasteltiin abstrakteja, eli tiivistelmiä, joiden avulla saatiin parempi käsitys tutkimusten sisällöstä. Lopuksi tarkasteltiin myös kokotekstiä, eli itse tutkimusartikkeleita tai -tekstejä, jotta voitiin tehdä lopullinen valinta siitä, mitkä tutkimukset otettiin mukaan analyysiin. Tällä tavalla varmistettiin, että valitut tutkimukset olivat relevantteja ja vastasivat tutkimuskysymyksiä. Havaittiin, että eettistä ennakoarviointia tai tutkimuslupaa ei tarvittu, koska tutkimus oli kirjallisuuskatsaus. Tutkimuksessa ei käsitelty henkilötietoja, jotka olisivat olleet tietosuojan piirissä.

Tutkimuksessa tarkastelimme nimenomaan varhaiskasvatusikäisiä lapsia iältään 0–6-vuotiaita, jolloin tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin näistä vanhemmat lapset. Tutkimuksessa käytettiin 31 julkaisua, joista osa oli painettuja ja osa sähköisiä. Kaikki julkaisut, joita käytettiin kirjallisuuskatsauksen tekemiseen löytyvät lähdeluettelosta ja sähköisiin julkaisuihin pääsee niiden hyperlinkin kautta.

5.3 Luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksemme on toteutettu systemaattisesti ja huolellisesti. Prosessissa käytettiin laadukkaita hakumenetelmiä, kuten Turun yliopiston Volter-tietokantaa, Finnaa, vertaisarvioituja artikkeleita ja aiempia tieteellisiä tutkimuksia. Varmistimme, että lähteemme olivat luotettavia valitsemalla ne tietyin perustein, kuten vertaisarviointi, akateemisuus ja ajantasaisuus. “Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan aineistolähtöistä ja ymmärtämiseen tähtäävää ilmiön kuvausta.” (Kangasniemi ym. 2013, 291–292.)

Tutkimuksen luotettavuutta vahvistetaan käyttämällä monipuolisesti erilaisia aineistotyyppisiä, tarkastelemalla aihetta eri näkökulmista ja hyödyntämällä erilaisia analyysimenetelmiä. On tärkeää, että tutkimustulos on pätevä ja vakuuttava, niin että samaan lopputulokseen päästään riippumatta siitä, millä tavoin tutkimusta lähestytään. Tällöin tuloksen luotettavuus kasvaa, eikä se ole sattumanvarainen (Jyväskylän yliopisto).

5.4 Eettisyys

Eettisyys on olennainen ja merkittävä näkökulma tutkimuksen kontekstissa. Tutkimusetiikka määrittelee normit ja periaatteet, joiden mukaan tutkimustyötä suoritetaan. Tämä ulottuvuus varmistaa, että tutkimus on paitsi oikeudenmukaista ja rehellistä myös eettisesti kestävä.

Tutkimus tehtiin hyvää tieteellistä käytäntöä sekä tutkimusetiikkaa noudattaen. Keräsimme tutkielmaamme aineistoa niin, että kenenkään oikeuksia ei loukattu tai tietosuojaa rikottu. Tutkielmaa tehdessä varmistimme, että käytettyihin aineistoihin viitattiin asianmukaisesti välttääksemme plagiointia ja varmistaaksemme muiden tutkijoiden saavan ansaitsemansa arvostuksen. Tietolähteemme olivat kattavia, luotettavia ja vertaisarvioituja.

Tutkimuksessa korostimme rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta kaikissa vaiheissa, olipa kyse sitten itse tutkimuksen tekemisestä, tulosten esittämisestä tai niiden arvioinnista. Olemme tutkielmassa kuvanneet tutkimusprosessin vaiheet tarkasti vaihe vaiheelta. Rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus ovat eettisyyden kannalta olennaista tutkimuksessa. Pyrimme myös tunnistamaan mahdolliset rajoitukset ja totuudenmukaisuuden tulosten osalta kirjallisuuskatsauksessamme. Tutkielman lopussa pohdimme, millä tavoin tutkimusta voisi jatkossa kehittää.

5.5 Tulokset

Analysoituamme keräämiämme lähteitä ja verrattuamme niitä tekemäämme hypoteesiin leikin merkityksestä lapsen oppimisessa, voimme todeta, että leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen ja oppimiseen jokaisella osa-alueella. Kerätyt julkaisut painoutuivat joko leikkiin itsessään, leikin ohjaamiseen ja tukemiseen, aikuisen rooliin tai leikin haasteisiin ja niiden tukemiseen sekä huomioimiseen. Julkaisuissa tuli esiin sekä eri ikäkausille tyypillisiä leikin muotoja, niiden kehittymistä ja niiden vaikuttamista oppimiseen, että miten leikki ilmenee eri ympäristöissä ja tilanteissa.

Julkaisujen perusteella voidaan todeta, että aikuisen rooli leikissä on tärkeä, oli hän sitten leikissä aktiivinen osallistuja, leikkiä ohjaava tai sivusta leikkiä havainnoiva. Aikuisen aktiivinen osallistuminen ja tukeminen edistää lapsen leikin monimuotoisuutta ja luovuutta. Julkaisuissa tuli esille, miten aikuisen valitsemat leikkivälineet, tilat ja säännöt voivat vaikuttaa siihen, miten lapset sitoutuvat ja nauttivat leikistä.

Inklusiota käsittelevissä lähteissä tuli esille esimerkiksi, miten inklusiivinen ympäristö voi edistää erilaisten lasten osallisuutta, vuorovaikutusta leikissä, empatiaa, toisten huomioon ottamista, itsetunnon ja identiteetin kehittymistä sekä leikin monimuotoisuutta. Inklusio lisää lasten kykyä tunnistaa ja arvostaa erilaisuutta leikin aikana. Julkaisuissa tuli vahvasti esille, miten aikuinen voi havainnoida ja oppia tunnistamaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla voidaan luoda entistä inklusiivisempi leikkiympäristö.

LAPSEN OPPIMAT TAI DOT	PÄÄTEEMAT; SOSIAALISET TAI DOT	MOTORISET TAI DOT	KIELELLISET TAI DOT	KOGNITIIVISET TAI DOT
	<ul style="list-style-type: none"> - Kaveritaitojen kehittyminen - Vuorovaikutus taidot - Konfliktien ratkaisu - Empatia - Yhteistyö - Itsesäätely 	<ul style="list-style-type: none"> - Hienomotoriset taidot - Karkeamotoriset taidot - Käden ja silmän yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> - Sanavaraston laajentuminen - Kielellinen ilmaisu - Kuuntelu ja ymmärtäminen - Kielellinen vuorovaikutus - Kielellinen luovuus - Ilmaisutaidot 	<ul style="list-style-type: none"> - Luovuus ja mielikuvitus - Päätelykyky ja looginen ajattelu - Muisti ja muistaminen - Ongelmanratkaisu - Käsitteiden oppiminen

AIKUISEN ROOLI	PÄÄTEEMAT; VERBAALINEN OHJAUS	ELEOHJAUS
<ul style="list-style-type: none"> - Roolimalli - Ohjaustaitojen soveltuvuus - Vuorovaikutus - Lapsen tarpeet 	<ul style="list-style-type: none"> - Ryhmän ohjaus - Leikin ohjaus - Keskustelu - Tunteiden käsittely - Sääntöjen sopiminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Kannustava eleohjaus - Hiljainen ohjaus oppimistilanteissa - Tunteiden käsittely eleohjauksen avulla

- Elekieli		- Eleohjaus sääntöjen läpikäynnissä
------------	--	-------------------------------------

Oheisissa taulukoissa on tiivistetysti selitetty mitä taitoja lapsi oppii leikin avulla ja miten aikuisen rooli vaikuttaa leikkiin. Ensimmäisessä taulukossa käydään läpi eri kehitysalueita, joita leikki kehittää. Jälkimmäisessä taulukossa on käyty läpi millaisilla eri tavoilla aikuinen voi olla läsnä ja ohjata leikkiä.

6. Pohdinta

Leikin tutkiminen on kiinnostava aihe, joka herätti monia mielenkiintoisia kysymyksiä ja pohdintoja. Leikin merkitys lapsen elämässä on laaja-alainen ja monitahoinen, ja sen tutkiminen tarjosi arvokasta tietoa sekä ymmärrystä lapsen käyttäytymisen ja kehityksen taustalla vaikuttavaista tekijöistä.

Voimme todeta, että leikki on tärkeä osa lapsuutta, ja sillä on useita positiivisia vaikutuksia lapsen fyysiseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. (Opetushallitus, 2022.)

Perehdyttyämme leikin merkitykseen lapsen oppimisessa ja vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa saimme syvempää ymmärrystä siitä, miten lapset kehittyvät ja miten he omaksuvat uusia taitoja ja käsitteitä leikin kautta. Leikkiessään lapset käyttävät mielikuvitustaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisukykyään, mikä auttaa heitä kehittämään luovia ja abstrakteja ajattelutaitoja. Esimerkiksi roolileikit antavat lapsille mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja, kuten empatiaa, vuorovaikutusta ja konfliktien ratkaisemista, samalla kun he rakentavat omaa identiteettiään. (Opetushallitus, 2022.)

Aikuisen rooli leikissä on merkittävä ja monipuolinen, ja se voi vaihdella tilanteen ja lapsen iän mukaan. Vaikka leikki usein liitetään lapsuuteen ja lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen, aikuisilla on tärkeä tehtävä leikin ohjaamisessa ja tukemisessa. Aikuisen läsnäolo ja aktiivinen osallistuminen leikkiin vaikuttavat positiivisesti lapsen leikin laatuun, oppimiseen ja kehitykseen useilla eri tavoilla. Tutkielmaa tehdessä meille nousi ajatus, että onko varhaiskasvatuksen arjessa aikuisilla tarpeeksi aikaa olla aktiivisina osallistujina lasten leikeissä, ja kokevatko lapset leikkivän aikuisen hyvänä lisänä vai häiriötekijänä leikissä.

Inkluusio varhaiskasvatuksessa on tärkeä ja ajankohtainen aihe, joka herättää monia ajatuksia ja kysymyksiä. Inkluusio varhaiskasvatuksessa liittyy siihen, miten ympäristöä voidaan suunnitella ja kehittää tukemaan kaikkien lasten osallisuutta ja oppimista. Pohdimme inklusiota ja sen toteuttamista ja mietimme, että onko se yksi iso utopia, joka kuulostaa teoriassa todella hyvältä, mutta käytännössä sitä on mahdotonta toteuttaa koskaan täysin. Pohdimme sen täydellisen toteuttamisen olevan haasteellista erilaisten resurssien, rakenteiden ja olosuhteiden vuoksi.

Tutkielmamme aihetta voi tutkia lisää monin eri tavoin. Laadukkaalla havainnoinnilla ja dokumentoimalla lasten leikkiä ja sen eri muotoja, leikkiympäristöjä esimerkiksi päiväkodissa, ulkona ja kotona voidaan saada arvokasta tietoa siitä, mitä lapsi leikkiessään

oppii. Havainnointi auttaa tunnistamaan leikin eri muotoja, sekä löytämään yhteyksiä leikin ja oppimistilanteiden ja taitojen kehittymisen välillä. Kvalitatiivinen haastattelu tutkimus toisi myös arvokasta tutkimustietoa. Haastateltavina voisi olla lapsia, heidän vanhempiaan sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Näin voitaisiin saada syvempää tietoa siitä, miten ja millaisena lapset leikin kokevat ja mitä he itse uskovat oppivansa siitä. Tämän avulla saataisiin tuotua ilmi lasten näkökulma asiaan haastateltavien aikuisten ajatusten lisäksi.

Lisäksi voitaisiin suorittaa kokeellisia tutkimuksia, joissa leikkitalanteita manipuloidaan, ja tarkkaillaan näin niiden vaikutusta lasten oppimiseen sekä taitojen kehittymiseen. Tällaisen tutkimuksen avulla voitaisiin saada selville leikin erilaisia elementtejä, jotka edistävät parhaiten tiettyjä oppimistavoitteita tai tiettyjä taitoja. Tutkimusten pohjalta voitaisiin kehittää entistä parempia menetelmiä tukea esimerkiksi lasten sosiaalisia-, kielellisiä-, motorisia- ja kognitiivisia taitoja varhaiskasvatuksessa. Aiheen tutkiminen auttaa myös tunnistamaan mahdollisia haasteita tai puutteita nykyisissä varhaiskasvatuksen käytännöissä, ja miten muun muassa varhaislapsuudessa voidaan vaikuttaa myönteisesti lasten oppimiseen sekä hyvinvointiin pitkällä aikavälillä.

Lähdeluettelo

- Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L & Syrjämäki, M. 2020. Sensitiivinen vuorovaikutus pedagogisen toiminnan perustana. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki(toim.), Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä. PS-kustannus. [E-kirja]
- Ahonen, S-M., Jääskeläinen, P., Kangasniemi, M., Liikanen, E., Pietilä, A-M. & Utriainen, K. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon
- Aivoliitto. 2024. <https://www.aivoliitto.fi/hoppi/tunnistajatue/motoriikan-haasteet/#7328a682>
- Baumeister RF & Leary MR. 1997. Writing narrative literature reviews. Review of General Psychology 1 (3)
- Einon, D. 2003. Luova lapsi. Kannusta lasta käyttämään luontaisia lahjojaan ja löytämään luovuuden monet muodot. Hämeenlinna: Karisto oy.
- Florian, Lani & Black-Hawkins, Kristine 2011. Exploring inclusive pedagogy. British Educational Research Journal 37 (5)
- Halinen, A & Turkki, A. 2020. Motoriikan haasteet
- Haukilehto, M. 2021. Duodecim
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: Bookwell
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD- Books on Demand.
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, M., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. Valtioneuvosto. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162927/OKM_2021_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kahri, M. 2003. (toim.) Lapsen arki on leikkiä 2. 3–6- vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava. Kauhavan kirjapaino.
- Koivula, M & Laakso, M-L. 2022 Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista teoksessa Valloittava varhaiskasvatus
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: Bookwell.
- Lautamo T, 2020 Ralla, <https://ralla.fi/blogs/news/keskity-leikkiin>

Lehtinen, E & Koivula, M. 2022 Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia teoksessa Valloittava varhaiskasvatus

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lundán, A. 2012. Konstit vähissä? - Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Niilo Mäki instituutti. 2024. <https://www.nmi.fi/niilo-maki-instituutti/tietoa-oppimisesta-ja-oppimisvaikeuksista/>

Opetushallitus. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Raportit ja selvitykset 2017:17. Haettu 20.11.2023 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56487/3/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

Poikkeus, A-M. 2011. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa: Aro, T & Laakso, M-L. 2011 Taaperosta taitavaksi toimijaksi itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen.

Recchia, Susan, L. 2008. Teaching Caring: supporting social and emotional learning in an inclusive early childhood classroom. Teoksessa Genishi, Cecilia & Goodwin, A. Lin (toim.), Diversities in early childhood education. Routledge: New York

Salminen, A, 2011, Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isallowed=y

Tamis-LeMonda, C. S., U̇zgisir, I. C., & Bornstein, M. H. 2002. Play in Parent–Child Interactions (Handbook of Parenting Second Edition Volume 5 Practical Issues in Parenting Edited by Marc H. Bornstein

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Valteri. 2024. <https://www.valteri.fi/kielelliset-vaikeudet/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Viitala, R. 2014. Jotenkin häiriöks - Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. Akateeminen väitöskirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5785-8>

Vygotsky, L. 1976. Play and its role in the mental development of the child. Teoksessa J. Bruner, A. Jolly, & K. Sylva (toim.) Play: Its role in development and evolution. New York: Basic Books,

Vygotsky, L. 1978. The Role of Play in Development (pp. 92–104). In *Mind in Society*. (Trans. M. Cole). Cambridge, MA: Harvard University Press.

7. Liitteet

Tutkimuksen tekijät Aihe Tutkimusvuosi	Aineiston keskinen aihe
Ahonen, L. & Roos, P. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka 2021.	Lähde käsitteli lasten osallisuutta leikkimateriaalien valinnassa.
Ahonen, L & Syrjämäki, M Sensitiivinen vuorovaikutus pedagogisen toiminnan perustana. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki(toim.), Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä. PS-kustannus. [E-kirja] 2020	Lähde käsitteli inklusiivisuutta ja mitä sillä pyritään takaamaan, ja miten varhaiskasvatuksessa henkilöstön tehtävänä on pitää huolta, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja että hänen itseilmaisuaan tuetaan.
Ahonen, S-M., Jääskeläinen, P., Kangasniemi, M., Liikanen, E., Pietilä, A-M. & Utriainen, K. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon 2013	Lähde käsitteli, mikä on kuvaileva kirjallisuus katsaus ja miten se kirjoitetaan.
Aivoliitto ry <a href="https://www.aivoliitto.fi/hoppi/tunnistajatue/mot
 oriikan-haasteet/#7328a682">https://www.aivoliitto.fi/hoppi/tunnistajatue/mot oriikan-haasteet/#7328a682 2024	Lähde käsitteli motorisia haasteita ja niiden laajuutta.
Baumeister RF & Leary MR. Writing narrative literature reviews. Review of General Psychology 1 (3) 1997	Lähde käsitteli syitä kirjallisuuskatsauksen tekemiselle.
Einon, D Luova lapsi. Kannusta lasta käyttämään luontaisia lahjojaan ja löytämään luovuuden monet muodot. Hämeenlinna: Karisto oy 2003	Lähde käsitteli aikuisen tukea lapsen itsenäisemmässä toimimisessa.

<p>Florian, Lani & Black-Hawkins, Kristine</p> <p>Exploring inclusive pedagogy. <i>British Educational Research Journal</i> 37 (5)</p> <p>2011</p>	<p>Lähde käsitteli inklusiivista pedagogiikkaa, aikuisen leikillisen ilmapiirin ylläpitämistä ja kasvattajan herkkää reagoitua lapsiin.</p>
<p>Halinen, A & Turkki, A.</p> <p>Motoriikan haasteet</p> <p>2020</p>	<p>Lähde käsitteli motorisia haasteita, niiden laajuutta ja mitä muuta niihin liittyy.</p>
<p>Haukilehto, M.</p> <p>Duodecim</p> <p>2021</p>	<p>Lähde käsitteli kielellisiä haasteita, mistä ne voivat johtua ja miten niitä on mahdollista tukea.</p>
<p>Helenius, A. & Lummelahti, L.</p> <p>Leikin käsikirja. Jyväskylä: Bookwell</p> <p>2013</p>	<p>Lähde käsittelee leikin ohjaamista, pienten lasten tapaa leikkiä ja leikin eri vaiheiden ja kehittymisen tiedostamista aikuisen taholta.</p>
<p>Helenius, A. & Lummelahti, L.</p> <p>Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD- Books on Demand.</p> <p>2018</p>	<p>Lähde käsitteli leikin havainnointia ja sen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa.</p>

<p>Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, M., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R.</p> <p>Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. Valtioneuvosto.</p> <p>2021</p>	<p>Lähde käsittelee inklusiivista varhaiskasvatusta ja sen tärkeyttä sekä merkitystä.</p>
<p>Kahri, M.</p> <p>Lapsen arki on leikkiä 2. 3–6- vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava. Kauhavan kirjapaino.</p> <p>2003</p>	<p>Lähde käsitteli lasten roolileikkien merkitystä ja kehittymistä.</p>

<p>Koivula, M & Laakso, M-L</p> <p>Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista teoksessa Valloittava varhaiskasvatus</p> <p>2022</p>	<p>Lähde käsitteli leikin merkitystä lapsen fyysisessä ja psyykkisessä kehityksessä.</p>
<p>Koivunen, P-L. & Lehtinen, T</p> <p>Kasvu kiikarissa. Havainnoin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: Bookwell.</p> <p>2015</p>	<p>Lähde käsitteli aikuisen leikin havainnoimista ja tapoja ohjata lasten leikkiä. Lähteessä tuli ilmi myös se, että aikuisen tulisi olla kärsivällinen ja antaa leikin rauhassa kehittyä omalla painollaan ennen ohjaamista.</p>
<p>Lautamo T.</p> <p>https://ralla.fi/blogs/news/keskity-leikkiin</p> <p>2020</p>	<p>Lähde käsitteli leikkiä oppimisen areenana, ja mihin leikkiminen vaikuttaa myöhemmällä iällä.</p>
<p>Lehtinen, E & Koivula, M</p> <p>Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia teoksessa Valloittava varhaiskasvatus</p> <p>2022</p>	<p>Lähde käsitteli siirtymistä esineleikistä roolileikkeihin sekä vertaissuhteiden muuttumista, ja leikin muuttumista rinnakkaisleikistä yhteisleikkiin.</p>
<p>Leskisenoja, E</p> <p>Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.</p> <p>2019</p>	<p>Lähde käsitteli aikuisen roolia leikissä. Miten aikuisen innostuminen ja omistautuminen lisää näitä asioita myös lapsissa. Lähde käsitteli myös lapsen tahtoa haastaa itseään leikissä, jotta mielenkiinto leikkiin pysyy yllä.</p>
<p>Lundán, A</p> <p>Konstit vähissä? - Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin.</p> <p>2012</p>	<p>Lähde käsitteli lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta, rajojen asettamista ja niiden asettamisen tärkeyttä.</p>
<p>Niilo Mäki instituutti</p> <p>https://www.nmi.fi/niilo-maki-instituutti/tietoa-oppimisesta-ja-oppimisvaikeuksista/</p> <p>2024</p>	<p>Lähde käsitteli lasten motorisia-, kielellisiä- ja tarkkaavaisuuden haasteita.</p>
<p>Opetushallitus</p> <p>Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa.</p>	<p>Lähde käsitteli lasten sosioemotionaalisia taitoja ja miten niitä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa.</p>

2017	
<p>Poikkeus, A-M.</p> <p>Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa: Aro, T & Laakso, M-L. 2011. Taaperosta taitavaksi toimijaksi itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen.</p> <p>2011</p>	<p>Lähde käsitteli lapsen sosiaalisia haasteita ja sitä, miten niitä voidaan tukea.</p>
<p>Recchia, Susan, L</p> <p>Teaching Caring: supporting social and emotional learning in an inclusive early childhood classroom. Teoksessa Genishi, Cecilia & Goodwin, A. Lin (toim.), Diversities in early childhood education. Routledge: New York</p> <p>2008</p>	<p>Lähde käsitteli, miten aikuisen tulisi ylläpitää leikkimielistä ilmapiiriä, ja reagoida herkästi lapsiin.</p>
<p>Salminen, A</p> <p>Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isallowed=y</p> <p>2011</p>	<p>Lähde käsitteli, mikä on kuvaileva kirjallisuus katsaus, millaisia ovat siinä käytettävät aineistot, mikä on narratiivinen metodi ja miksi sitä käytettiin tässä kandidaatin tutkielmassa sekä mihin narratiivinen menetelmä pyrkii.</p>
<p>Tamis-LeMonda, C. S., Uzgiris, I. C., & Bornstein, M. H.</p> <p>Play in Parent–Child Interactions (Handbook of Parenting Second Edition Volume 5 Practical Issues in Parenting Edited by Marc H. Bornstein</p> <p>2002</p>	<p>Lähde käsitteli, miten leikki on lapsen tapa toimia ja kokea maailmaa, miten se muovaa persoonallisuutta ja miten leikki on monipuolinen kokemus lapselle varhaiskasvatuksessa ja vaikuttaa fyysiseen-, psyykkiseen- ja sosiaaliseen kasvuun.</p>
<p>https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/</p> <p>2023</p>	<p>Lähde käsitteli lapsen leikin kehittymistä ja sen piirteitä.</p>

<p>Valteri</p> <p>https://www.valteri.fi/kielelliset-vaikeudet/</p> <p>2024</p>	<p>Lähde käsitteli kielellisiä haasteita ja niiden tukemista.</p>
<p>Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet</p> <p>2022</p> <p>https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf</p> <p>2022</p>	<p>Lähde käsitteli leikin merkitystä lapsen oppimisessa, näkökulmia ja ajatuksia leikin merkityksestä ammattikasvattajille sekä vanhemmille, leikkiin kannustavasta toimintakulttuuria ja sen merkitystä, leikin arvostamista sekä inklusiivisuutta ja sen periaatteita.</p>
<p>Viitala, R</p> <p>Jotenkin häiriöks - Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä</p> <p>2014</p>	<p>Lähde käsitteli lasten sosioemotionaalisia taitoja, niiden haasteita ja lapsen käyttäytymistä sisään- tai ulospäin suuntautuvana.</p>
<p>Vygotsky, L.</p> <p>Play and its role in the mental development of the child. Teoksessa J. Bruner, A. Jolly, & K. Sylva (toim.) Play: Its role in development and evolution. New York: Basic Books,</p> <p>1976</p>	<p>Lähde käsitteli leikin tukemista, miten lapsi kykenee suoriutumaan tehtävistä ja oppimaan saadessaan apua taitavammalta lapselta tai aikuiselta ja miten lapsi tarvitsee toiminnalleen mallia sekä tukea.</p>
<p>Vygotsky, L.</p> <p>The Role of Play in Development (pp. 92–104). In Mind in Society. (Trans. M. Cole). Cambridge, MA: Harvard University Press.</p> <p>1978</p>	<p>Lähde käsitteli roolileikkiä ja sen merkitystä, mitä lapsi voi roolileikin kautta harjoitella ja mitä roolileikki edistää ja kehittää.</p>